

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus
Tractatus de Prædestinatione, de Trinitate, de Angelis, & de homine

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. II. An multitudo Angelorum, numerum specierum materialium, &
naturæ humanæ individuorum, excedat?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77146](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77146)

Adde quod implicat dari materiam purè spirituale. Nam ut dicitur S. Thomas opusc. 15. cap. 7. repugnat dari materiam, quæ ex se non sit pura potentia in ratione substantiæ, per exclusionem saltem omnis actus & perfectionis formalis; Sed materia purè spiritualis nequit esse pura potentia in ratione substantiæ: Ergo nec habere veram rationem materiæ. Major patet, Minor probatur. Materia spiritualis, si daretur, ex vi sui spiritualitatis, non solum supra materiam corpoream, sed etiam supra formas corporeas elevaretur; esset enim ordinis superioris ad illas: Ergo cum forma corporea sit actus & non pura potentia, materia spiritualis illam excedens esset etiam actus; imò magis haberet de actu, quam qualibet forma corporea: Atqui (subsumo) entitas actualior quilibet formâ corporeâ, nequit habere rationem puræ potentiæ, ut patet: Ergo materia purè spiritualis, nequit esse pura potentia, in ratione substantiæ.

25 Objicies primò: Augustinus 12. confess. dicit quod Deus fecit materiam communem visibilibus & invisibilibus: Invisibilia autem sunt substantiæ spirituales: Ergo substantiæ spirituales habent materiam: Non corpoream: Ergo spiritualem.

Respondeo ex D. Thoma quæst. unicâ de spiritualibus creaturis, art. 1. ad 4. D. Augustinum nomine materiæ visibilibus & invisibilibus, non intelligere materiam primam, sed informitatem, sive potentialitatem quandam, proportionaliter communem materiæ corporeæ & substantiæ spirituali; quatenus scilicet materia prima caret omni specie seu actu, Angelus verò prius est creatus quam converteretur ad Verbum, à quo illuminatur, atque aded in potentia intelligibili fuit productus.

27 Objicies secundò: Ubique reperitur aliqua forma, ibi debet reperiri materia illi proportionata, juxta commune illud axioma, actus & potentia sunt ejusdem generis: Sed in substantiis spiritualibus reperitur aliqua forma spiritualis & incorporea: Ergo etiam intra illud genus dari debet materia spiritualis.

Respondeo illud axioma solum verificari de actu receptibili, & dependente à materia, non autem de irreceptibili & independente à materia, qualis est substantia Angeli.

28 Objicies tertio: Si substantia Angeli esset omnis compositionis substantialis experta, esset omnino simplex: Sed hoc non est dicendum, cum simplicitas sit attributum soli Deo conveniens: Ergo nec illud.

Sed negatur sequela Majoris: quia summæ simplicitati non solum repugnat componi, sed etiam componere: licet autem in essentia Angeli nulla sit realis compositio, ipsa tamen cum existentia Angelum componit: existentia enim in omnibus rebus creatis, tam spiritualibus, quam corporeis, realiter distinguitur ab essentia, & per consequens realem cum ea compositionem facit, ut docet D. Thomas 2. contra Gent. cap. 52. & 53. & hic art. 2. ad 3. ubi ait: Licet in Angelo non sit compositio forme & materie, est tamen in eo actus & potentia: quod quidem manifestum potest esse ex consideratione rerum materialium, in quibus invenitur duplex compositio. Prima quidem forme & materie, ex quibus constituitur aliqua natura: natura autem sic composita, non est suum esse, sed esse est actus ejus.

29 Objicies ultimò: Compositio ex genere &

A differentia supponit compositionem ex materia & forma; cum genus sumatur à materia, & differentia à forma, ut variis in locis docet Aristoteles: Sed substantia Angeli, cum sit finita, & terminis essentia terminata, ex genere & differentia componitur: Ergo illa pariter constat ex materia & forma.

Respondeo Majorem veram esse in substantiis materialibus, non verò in spiritualibus. Nam ut ait D. Thomas hic art. 2. ad 1. In rebus materialibus aliud est quod determinat ad speciem generalem, scilicet forma, & aliud quod determinat, scilicet materia: unde ab alio sumitur genus, & ab alio differentia. Sed in rebus immaterialibus non est aliud determinans & determinatum, sed unaqueque earum secundum seipsam tenet determinatum eundem in entibus; & ideo genus & differentia in eis non accipitur secundum aliud & aliud, sed secundum unum & idem, que tamen differunt secundum considerationem nostram: inquantum enim intellectus noster considerat illam rem ut indeterminatam, accipitur in eis ratio generis, inquantum verò considerat ut determinatam, accipitur ratio differentia. Licet ergo in substantiis materialibus genus desumatur à materia, tanquam à prima radice, & differentia à forma: in spiritualibus tamen non est aliud principium generis & differentia, quam ipsa essentia, ut habet rationem determinabilis & determinativi, sive prout magis distat ab existentia, aut appropinquat ad ipsam, ut explicite solent nostri Thomistæ in Logica.

ARTICULUS II.

An multitudo Angelorum, numerum specierum materialium, & naturæ humanæ individuorum, excedat?

§. I.

Præmittuntur quæ apud omnes sunt certa.

D **T**Ria ut certa supponimus, & aliud verissimum in controversiam. In primis certum est maximam ac proferus stupendam esse Angelorum multitudinem: Dei enim, summi Principis & potentissimi Imperatoris numerosam familiam, & copiosum exercitum esse docet; juxta illud Proverb. 14. In multitudine populi dignitas Regis, & in paucitate plebis ignominia Principis. Unde Daniël. 7. dicitur: Millia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei. Et Joannes in Apocalypsi ait: Et erat numerus eorum, quos non computavit, quia non potest computari, quibus verbis innumerabilis multitudo significatur, quam Latinus interpres ita expressit: Et erat numerus eorum millia millium: sic enim incertus numerus & propemodum infinitus exprimitur. Similiter Psal. 67. Propheta ait: Carrus Dei decem millibus multiplex. Ubi Hebraica vox מרובות quæ cum Chaldaica Paraphrastes, in plerisque Hebraeorum, ita intelligunt, ut Angelos significet: Vulgata versio multiplicem, scilicet Angelorum numerum, significare intellexit & expressit. Demum Job 25. dicitur: Nunquid est numerus militum ejus? Ubi militum nomine intelliguntur celestium virtutum exercitus, ut exponit D. Greg. 17. Moral. c. 9. subdit: In cognitione humane rationis, supernorum spirituum numerus non est: quæ quantà sit illa frequentia invisibilis exercitus, nescit.

Superiorum civium numerus infinitus & definitus exprimitur; ut qui Deo est numerabilis, esse hominibus innumerabilis demonstratur. Idem docet Ambrosius 7. in Lucam ad cap. 15. dicens innumerabiles esse greges Angelorum, Archangelorum, Dominationum &c. Item Cyrillus Hierosolymitanus catech. 15. ait: Ex loci magnitudine incolarum multitudo estimari solet. Est autem universa terra parva instar in caeli medio. Quibus verbis significat, quod sicut vastitas caeli Empyrei est pene incomprehensibilis, comparata ad terram, ita & Angelorum multitudo per comparationem ad res corporeas & materiales. Quia etiam comparatione utitur D. Thomas hic art. 3.

Hinc exclusa manet sententia aliquorum existimantium, eam esse rationem multitudinis hominum, ad Angelorum numerum, quae est tantus ad nonaginta novem: quoniam id suadere parabola illa videtur hominis, qui centum oves habens, unam amisit, quam relictis nonaginta novem, quae situm abijt, & inventam humeris reportat: nam ovis illa unica, humana esse natura vulgo creditur, Angeli verò reliqua. Ita Hilarius in Matth. Can. 18. ubi sic ait: Ovis una, homo intelligendus est; & sub homine uno universitas sentienda est, sed in unius Ade errore, omne hominum genus aberravit. Ergo nonaginta novem non errantes, multitudo Angelorum caelestium opinanda est; quibus in caelo est laetitia, & cura salutis humana. Et Ambrosius lib. 7. in Lucam: Dives igitur pastor, invenit, cuius omnes nos centesima portio sumus, habet Angelorum, habet Archangelorum, Dominacionum, Potestatum, Thronorum, aliorumque innumerabiles greges, quos in montibus dereliquit: qui quoniam sunt rationabiles, non immerito hominum redemptione latantur. Demum Gregorius Nyssenus lib. 11. cont. Eunomium: Idei qui omnem creaturam rationalem pascit, relictus in caelestis non errante, ac supermundano grege, ad errantem ovem, nostram videlicet naturam, praesentem hominum recedit. Est enim multitudine, minimaque portio natura humana, si cum universo comparatur; quae sola, ut est in parabola rationalis centum, per multam aberravit. Ex dictis, inquam, explicita & confutata manet haec sententia, tum quia Scriptura locis adductis innumerabilem prope docet esse Angelorum multitudinem: tum etiam, quia comparatio illa quae D. Cyrillus, & S. Thomas utuntur, indicat multo maiorem esse Angelorum copiam, quam ut eam proportionem ad homines habeat, quae est nonaginta novem ad unum: longè enim excessu maiore, terra superatur à caelo empyreo, quam unitas à centenario. Nec testimonia Patrum quae adduximus, huic favent sententiae, nam iis solum indicatur summus amor quo Deus naturam humanam in mysterio Incarnationis profecutus est, et quod tale mysterium, non in bonum & gloriam Angelorum, sed in salutem & redemptionem hominum, ordinaverit. De quo fuscè in Tractatu de Incarnatione.

Secundò, certum & indubitatum est apud omnes, Angelorum multitudinem, etiam maximam ac pene innumerabilem sit, non esse tamen infinitam: quod multis argumentis probat Guillelmus Parisiensis Episcopus. Et inter articulos Parisiis damnatos à Stephano Episcopo, recensetur ille: Item quod substantia separata, sunt in anima infinitae: infinitas enim non est impossibilis, nisi in rebus materialibus.

Tertio ut certum supponimus, quod licet

A maxima & stupenda sit Angelorum multitudo, non tamen probabile aut credibile est, illam esse tantam, quod numerum omnium individuorum huius universi excedat, ut Lyranus & quidam alii existimant. Quis enim crederet eos esse plures omnibus maris arenis, & aëris atomis, & arborum foliis, quae fuerunt, sunt, & erunt. Addamus muscas, culices, pulices, vermes, formicas, haleces, cum ceteris fluviorum marisque piscibus; grana tritici, hordei, avenae, milij, & aliorum leguminum, quorum innumera prope modum est multitudo. Certè licet absolute non repugnet tantam, imò & maiorem dari Angelorum multitudinem; cum potentia Dei infinita sit, & nullo finito numero exhauriri possit; hoc tamen ordini ejus Sapientiae & Providentiae non videtur conveniens, ut infra patebit. Unde solum restat dubium, an tanta sit Angelorum multitudo, ut saltem omnes species rerum corruptibilium, & omnia naturae humanae individua adaequet, vel excedat?

§. II

Duplici conclusione difficultas resolvitur.

Dico primò, Angelorum multitudinem numerum specierum materialium excedere. Ita colligitur ex Dionysio de caelesti Hierarch. cap. 14. ubi ait (referente D. Thomà hic art. 3.) Multi sunt beati exercitus supernarum mentium, infirmam & confictam excedentes nostrorum materialium numerorum commensurationem. Quae verba de excessu multitudinis Angelorum supra omnia huius universi individua non posse intelligi constat ex dictis in secunda suppositione; Ergo Dionysius saltem intendit Angelorum multitudinem numerum specierum materialium excedere.

Nec valet quod ait Vazquez hic disp. 180. cap. 2. Dionysium non loqui de numero, ut ita dicam, numerato, sed numerante; id est illum non velle, quod Angelorum multitudo superet numerum specierum materialium & corruptibilium; quae sunt res numeratae, sed solum quod tanta sit, ut ad eam colligendam non satis valeant notae numerales, seu termini quibus ad numerandum homines uti solent.

Non valet, inquam, haec responsio: Quia numeri numerantes non sunt materiales, sed intelligibiles: Atqui Dionysius loquitur de numeris materialibus, ut patet ex verbis allegatis: Ergo non loquitur de numeris numerantibus, sed numeratis, seu de ipsis speciebus rerum materialium & corruptibilium, quae sunt res numeratae. Et ita hunc locum Dionysii intellexit D. Thomas quaest. 6. de potentia art. 6. ubi ait: Substantia incorporea, ut dicit Dionysius 14. cap. caelestis Hierarchiae, omnem multitudinem specierum materialium transcendunt. Et 2. contra Gent. cap. 92. ratione 5. Dionysius (inquit) 14. cap. caelestis Hierarchiae docet quod numerus substantiarum separatarum excedit omnem materialem multitudinem. Non ergo loquitur Dionysius de numero intelligibili & numerante, ut dicit Vazquez, sed de materiali & numerato, seu de ipsis rerum materialium speciebus, ut ait S. Thomas.

Eandem veritatem demonstrat idem S. Doctor, loco proximè citato, variis rationibus, quarum elegantissima haec est. Ordo (inquit) universi exigere videtur, ut id quod est in rebus no-

vilis, excedat quantitate vel numero ignobiliora. Ignobiliora enim videntur esse propter nobiliora: unde oportet quod nobiliora, quasi propter se existantia, multiplicentur quantum possibile est; & ideo videmus quoddam corpora incorruptibilia, scilicet celestia, tantam excedunt corporalia, scilicet elementaria, ut hec quasi non habeant notabilem quantitatem in comparatione ad illa. Sicut autem celestia corpora digniora sunt elementaribus, ut incorruptibilia corruptibilibus; ita substantie intellectuales omnibus corporibus, ut immobile & immateriale mobili & materiali. Excedunt igitur in numero intellectuales substantie separate, omnium rerum materialium multitudinem.

35 Circa quem discursum (quo etiam utitur hic art. 3.) duo esse observanda monet Ferrariensis in expositione illius capituli, ubi ait: *Circa excessum nobiliorum supra ignobiliora, intelligendum est primum, quod S. Thomas facit comparationem inter ea que per se pertinent ad perfectionem universi, ut dicitur de veritate quest. 5. art. 3. Hac autem sunt que habent perpetuitatem, ut substantie intellectuales, corpora celestia, & species rerum corruptibilium, non autem talium specierum individua: ideo propositio S. Thomae missis est intelligenda: quanto enim aliquid istorum que perpetuitatem habent est nobilior, tanto excedit quantitate vel numero ignobiliora. Intelligendum secundum, quod nobilitas istorum dupliciter potest considerari: uno modo secundum gradus specificos tantum, ut scilicet illud dicatur nobilior, quod nobiliori differentia specificam constituit: alio modo secundum gradus ordinis rerum in universo, qui attenditur secundum diversos modos essendi; ut scilicet dicatur perfectius in rebus, quod ad superiorem & perfectiorem ordinem in universo pertinet. Cum ergo dicitur nobiliora in rebus oportere excedere numero vel quantitate ignobiliora, intelligendum est non de nobilioribus secundum gradum specificum tantum, sed de nobilioribus secundum ordinem & modum essendi, scilicet de his que ad superiorem modum essendi pertinent. Unde tollitur instantia que fieri posset de auro, argento, lapidibus pretiosis, balsamo, & huiusmodi; que quidem sunt multis aliis corporibus nobiliora, & tamen neque magnitudine, neque multitudine alia excedunt: constat enim quod de istis non intelligitur propositio S. Thomae, quia non sunt superioris ordinis in universo, quam alia corruptibilia, cum & ipsa de ordine corruptibilium sint, licet sint nobiliora secundum gradum specificum.*

36 Dices, Multitudo animalium, aut etiam plantarum, incomparabiliter superat multitudinem omnium hominum; & tamen homines sunt incomparabiliter perfectiores animalibus & plantis, non solum quoad gradum specificum, sed etiam quantum ad modum essendi; cum illi secundum animam immortales sint & incorruptibiles: Ergo non est verum, quod Deus ea que sunt perfectiora, quantum ad gradum, seu que superiorem & perfectiorem ordinem in universo obtinent, in majori multitudine creaverit, quam minus perfecta, seu ad inferiorem gradum pertinentia.

37 Huic instantie patet responsio ex jam dictis: Nam distinguendum est Antecedens, & concedendum de multitudine numerica animalium & plantarum; negandum vero de multitudine specifica: animarum enim rationales, que sunt, vel erunt, in multitudine excedunt species omnium animalium & plantarum, licet eorum individua non superent: ratio autem D. Thomae (ut ex

A Ferrariensi annotavimus) procedit de excessu multitudinis substantiarum intellectualium supra species, non vero supra individua rerum materialium & corruptibilium, ut aperte declarat S. Doctor in eodem capite ratione 4. his verbis: *Non videntur igitur esse minorum multitudinis forme que sunt extra materiam, quam diu substantias separate, quam SINT SPECIES materialium rerum.*

Aliam egregiam huius multiplicationis seu excessus ibidem proponit rationem, petitam ex eo quod genus intelligibile suapte natura videatur magis multiplicabile, quam corpus: sicut numeri, dimensiones, figure, proportionales, corporum raritas, motum velocitas, in ipsis corporibus semper terminata sunt; in mente autem nullos certos fines habent, sed in immensum protenduntur.

Præterea demonstrari potest conclusio ex doctrina quam tradidit infra quest. 113. art. 2. ubi docet cuiuslibet rerum materialium generi, & cuiuslibet ipsarum speciei, imò & cuiuslibet individuo nature humanæ, ratione perpetuitatis quæ gaudent, proprium & determinatum Angelum in custodiam assignari: ex hoc enim evidenter sequitur, Angelos multitudine specierum rerum materialium & corruptibilium incomparabiliter excedere.

Dico secundum, probabile videri, Angelos esse multo plures quam homines.

Probat: quia iuxta communem sententiam Patrum & Theologorum, ex una tantum Hierarchia designantur custodes hominum, & cuiuslibet hominum, suum proprium habet custodem, qui alterius hominis custos nec erit, nec fuit: Ergo hæc sola Hierarchia ad minus æquat numerum hominum: Ergo hi excedunt numero ab Angelis, ratione aliarum Hierarchiarum; exceptis etiam demonibus, quos in numerum Angelorum computamus in presentia.

Confirmatur ex revelatione S. Birgitæ, cui à B. Virgine dicitur significatum, pro quolibet homine plures decem Angelos reperiri: ut refert Dionysius Carthusianus in cap. 14. Dionysii Areopagitæ, de cælesti Hierarchia.

ARTICULUS III.

An sint, vel esse possent plures Angeli in eadem specie?

§. I.

Præmittitur quod apud omnes est certum, & reseruntur sententiæ.

E Suppono tanquam certum, contra quosdam antiquos Theologos, in natura Angeli posse reperiri, & de facto dari diversitatem specierum; & per consequens omnes Angelos solummodo non esse diversos.

Prima pars huius suppositionis videtur omnino certa: Deus enim est infinitus in ratione substantiæ spiritualis, quemadmodum in omni alia perfectione: Ergo in tali ratione est infinita varietate participabilis, & imitabilis; & per consequens ab una specie creata intellectualis substantiæ exhaustiri seu adæquate participari nequit.

Contine